

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	5
Lijst van tabellen	11
Lijst van grafieken	13
Lijst van afbeeldingen	15
Lijst van bijlagen	16
Voorwoord	17
Inleiding	23
Doel en opzet van het onderzoek	23
Methoden en technieken	30
Het prosopografisch onderzoek	30
Het verzamelen der gegevens	30
De betrouwbaarheid van het genealogisch materiaal	31
Het probleem der representativiteit	33
Classificatieproblemen	34
Het <i>Album Studiosorum</i> als bron	35
De samenstelling der cohorten	37
Het cultuurhistorisch onderzoek	39
Een seriële aanpak van de cultuurgeschiedenis	39
De studentenalmanak als bron	40
Vier momenten van passie nader uitgewerkt	43
Overzicht van de inhoud van het boek	43
PATRONEN VAN STUDENTENMOBILITEIT	
<i>GEOGRAFISCHE EN SOCIALE MOBILITEIT TOT 1900</i>	47
I EEN VERANDERENDE ACADEMIE IN EEN ZICH HERORIËNTEREND GEWEST	
GRONINGEN EN ZIJN UNIVERSITEIT IN DE ZEVENTIENDE EN ACHTTIENDE	
EEUW	48
I Een op Duitsland gerichte humanistische academie	51
De oriëntatie van het gewest in de vroeg-moderne tijd	51
Vijf politiek-geografische opties	51
De niet vanzelfsprekende zuidwestelijke oriëntatie	53
Politieke cultuur in een zwak-gecentraliseerd gewest	54
Een trage heroriëntatie	56
De academische oriëntatie van Groningen in de zeventiende eeuw	60

	De academische oriëntatie van Groningen vóór 1614	61
	De oprichting van de Groningse universiteit: een humanistische Illustere school	65
2	Bloei in de zeventiende en verval in de achttiende eeuw?	
	Van open humanistische naar oligarchisch-classicistische universiteit	75
	Het bloei en verval-thema	75
	De functieverandering van de universiteit na 1660	78
	De Groningse universiteit in de late zeventiende en achttiende eeuw	81
3	Stabilisatie van Groningen in de achttiende eeuw.	
	Van een promotieuniversiteit naar een moderne burgerlijke universiteit	89
	Groningen en Franeker	89
	Wijzigende studentenstromen	89
	Groningen als promotieuniversiteit	92
	Een modern curriculum	97
	De rol van het eigen gewest	100
	Stad en platteland	104
	De rol der Drenten	108
	Conclusie	110
II	DE GRONINGSE UNIVERSITEIT EN DE NIEUWE NATIONALE KADERS IN DE NEGENTIENDE EEUW	114
	Nieuwe kaders	114
	Van souverain gewest naar provincie in een koninkrijk	114
4	Het probleem der studentenaantallen in de negentiende eeuw	120
	De wanhoop van Jensma	120
	Bronnenproblemen	120
	De student – een analytische definitie	123
	Drie bronnen en hun betrouwbaarheid	124
	Drie bronnen vergeleken	126
	Soorten studenten	127
	Studie- en inschrijfduur	132
	De gecorrigeerde cijfers	134
	Fluctuaties in de studentenaantallen en de bevolkingsgroei	137
	De bloei in de vroege negentiende eeuw vanuit lange termijn perspectief	138
	De <i>peregrinatio academica</i> in de negentiende eeuw	139
	Uitleiding	141
5	De veranderende plaats van Groningen in het Nederlandse academische landschap van de negentiende eeuw	142
	De uitdaging van Tellegen	142
	Bronnenproblemen bij de analyse van de geografische herkomst	143

Het <i>Album</i> : geboorte of woonplaats der ouders	143
Dubbele inschrijvingen en de geografische herkomst	147
De geografische profielen van de Nederlandse universiteiten	147
Een steekproef uit de <i>Alba Studiosorum</i>	147
De provinciale voorkeuren voor de Nederlandse universiteiten	150
Een regionale universiteit en de nationale eenwording tussen 1815 en 1865	154
De meest regionale universiteit	154
De verandering in de regionale oriëntatie van Groningen in de negentiende eeuw	156
De Groninger universiteit en staats- en natievormingsprocessen in Duitsland: Bentheim, Reiderland en Oost-Friesland	158
Oost-Friesland en Lingen	158
Reiderland	163
Bentheim	164
Duitse studenten in Groningen en staats- en natievorming	169
De Groninger universiteit en staats- en natievormingsprocessen in Nederland: Friesland en Drenthe	169
Het recruiteringsgebied van de Nederlandse universiteiten in de negentiende eeuw	172
Friesland en Overijssel nader geanalyseerd	174
Friesland als recruiteringsgebied	174
Overijssel	177
Stad en universiteit	178
De provinciale academiciproductie in Nederland 1815-1890	181
Nationale eenwording en de academie	184
Geografie der carrières: toenemende nationale integratie	184
Nationalisering van de instroom aan het einde van de negentiende eeuw	190
Conclusie	190
III TRANSFORMATIE DER ELITES	194
De opdracht van De Ridder	194
6 Sociale stratificatie en sociale dynamiek in de negentiende eeuw:	
de academici	196
Het probleem van de sociale stratificatie	196
Sociale groepen en hun dynamiek in de negentiende eeuw	204
De patriciaatselite	204
De geleerde stand	210
Hoogleraren	210
Medici	212
Advocaten	216
Predikanten	221
Rectoren en preceptoren van Latijnse scholen	225
De geleerde stand: conclusie	226

De gezeten burgerij	227
De kleine burgerij	230
Het volk	231
Bastaarden en mesalliances	231
Conclusie: stratificatiemodel en analyse	233
7 Een sociaal conservatieve universiteit?	234
De sociale herkomst der studenten	234
Sociale herkomst: globaal overzicht	234
De drie modellen empirisch vergeleken	238
Religieuze achtergrond der studenten: de opkomst der dissenters	241
Religie en sociale verandering	246
De sociale profielen van de faculteiten	247
Apothekers, academische en niet-academische medici in 1890	252
Intergenerationele beroepsreproductie in de grote faculteiten	252
Carrières	254
Het beroepsperspectief der faculteiten	255
Carrièreperspectief en sociale herkomst in de rechtenfaculteit	259
Van <i>ruling class</i> naar <i>strategic elite</i>	261
Twee contrasterende adelscarrières	265
Friese grietmanspatriciaat: het belang van een titel	268
Het vermogen van de graad	269
Conclusie	273
8 De Groningse theologiestudenten 1821-1861	276
Een seriële bron uit de theologische faculteit	276
De representativiteit van de cohorten	283
Trends in de sociale herkomst van theologiestudenten	286
Theologiestudenten tussen patriciaat en plebs	289
Predikant en patriciaat	290
Predikanten uit niet-academische milieus	294
De theologen en de <i>Akademiker-Zyklus</i>	296
Het model van Titze	296
De moeilijke overgang van studie naar beroep voor het cohort 1840	297
Theologiestudenten en Titze 1821-1861	300
Conclusie	301
IV THEORIE EN PRAKTIJK VAN HET CURRICULUM	303
9 Het Organiek Besluit van 1815 en het cohort 1815	304
De kritiek van Paape	304
Het Organiek Besluit en zijn betekenis	312
Het Organiek Besluit als sociale politiek	317
Cultuurhistorische betekenis	319
Kritiek op het Organiek Besluit	321

De praktijk van de studie: het cohort 1815	321
De toelating tot de universiteit: het probleem der onwaardigen	321
Jeugdige studenten	325
Het studentenhuis	328
Het verloop der studie	330
Studiekosten in de vroege negentiende eeuw	331
Studiebeurzen	334
Een loyale elite?	336
10 De Hoger Onderwijswet van 1876 en de negentiende-eeuwse studiepraktijk	340
De Wet van 28 april 1876 tot regeling van het hooger onderwijs	340
De praktijk van het curriculum in de negentiende eeuw	344
Leeftijd bij immatriculatie	344
Studierendement en studieduur 1815-1890	347
De promotieleeftijd vanuit lange-termijn perspectief	355
Conclusie	356
V INSTITUTIONEEL FALEN OF EEN VERANDERENDE CONTEXT?	359
11 Huizinga en het verval van de universiteit tussen 1850 en 1876	361
Het beeld van Huizinga	361
Groningen en het platteland in de negentiende eeuw	362
De kwaliteit van het curriculum	364
VORMEN VAN STUDENTENCULTUUR	373
VI DE CULTUURGESCHIEDENIS VAN HET STUDENTENLEVEN EN DE MAATSCHAPPELIJKE INBEDDING VAN DE UNIVERSITEIT	374
Inleiding	374
12 Cultuurhistorische benaderingen van studentengeschiedenis	375
Studentengeschiedenis als jeugdgeschiedenis	379
Premodern studentenleven in Nederland	383
Conclusie	397
13 Brave Hendriken en Studentikozen: het ontstaan van een burgerlijke studentencultuur (1815-1850)	398
Sociabiliteitsidealen en nieuwe visies op het studentenleven	398
Het geestelijk klimaat aan de Groninger academie rond 1800	401
Het ontstaan van het Groningse studentencorps	412
Een nieuwe identiteit voor de studenten	419
De acceptatie van de Senaat	423
Het dispuut Studio et Amicitia	427

De moderniteit van Vindicat	432
De generatie van 1815	433
Fysico-theologie	433
Grafstemmingen	435
Literaire smaak en nationalisme	439
Een liberale politieke cultuur	441
Matigheid, Horatius en vorstenliefde	443
Sociale cultuur	445
De generatie van 1830	446
14 Professionalisering en aristocratisering 1850-1880	458
Versterkt zelfbewustzijn en isolement	458
Erkenning van Vindicat	458
De maskerade en de cholera	460
De Harmonie	462
De terugtocht uit de burgerlijke genootschappen	467
Professionalisering in de studentencultuur	474
De notie 'professionalisering'	474
Professionalisering van het studentenconcert	475
De Maskerades	477
De bibliotheek	479
Genootschapscultuur en professionalisering	479
Studentenideologie en burgerlijk moralisme	481
De studentencultuur als burgerlijk moralisme	485
Cynisme en desillusie (1850-1865)	489
Studenten tegen misbruiken	490
Het cumulatieve karakter van de burgerlijke studentencultuur	493
Studentenideologie en professionalisering	494
De strijd der aristocraten en democraten	495
15 In het nieuwe Walhalla (1883-1900):	
symbolisch prestige in een meritocratische maatschappij	513
Het nieuwe <i>Mutua Fides</i>	514
De Hoger Onderwijswet van 1876	514
De bierexploitatie van Kamerlingh Onnes	516
De nieuwe sociëteit	518
De bewoners van het Walhalla	520
Buiten het Walhalla	521
De confessionelen	521
Vindicat en de joden	521
Vrouwelijke studenten	521
De vrouwbeelden der studenten	53
Engelkopjes	53
Savantes	53
Dienstmeisjes	53

Maintenees, hoeren en chanteuses	534
De uitsluiting der vrouwelijke studentes	538
Binnen en buiten het Walhalla	541
Een betere toekomst voor corpsleden?	541
Student en samenleving 1850-1900	544
De in zichzelf gekeerde student	544
.... en zijn maatschappelijke betrokkenheid	545
Student en samenleving: conclusie	559
De cultuurgeschiedenis van het studentenleven: conclusie	560
Conclusie	563
Lijst van geraadpleegde archieven	573
Lijst van aangehaalde literatuur	574
Personenregister	597
Zaak- en plaatsnamenregister	614

Lijst van tabellen

Tabel 0.1 Overzicht aantallen cohortanalyse	38
Tabel 0.2: 'Respons' van het onderzoek naar de sociale herkomst en carrière van de verschillende cohorten	39
Tabel 0.3 Inhoud <i>Groninger Studenten Almanak</i> voor het jaar 1871	41
Tabel 1.1 Duitse hoogleraren aan Nederlandse universiteiten in de zeventiende eeuw	68
Tabel 1.2 Duitse studenten in Leiden, Groningen, Harderwijk en Franeker in de zeventiende en achttiende eeuw	70
Tabel 1.3 Studierichtingen van Groningse studenten aan Nederlandse universiteiten 1575-1650	72
Tabel 1.4 Aandeel in het totaal aantal promoties in de Republiek in de zeventiende eeuw	73
Tabel 1.5 Aantal promoties op het totaal aantal immatriculaties in Leiden en Groningen in de 17de eeuw	73
Tabel 1.6 Verhouding van de Groningse en Franeker aantallen immatriculaties in de zeventiende eeuw	73
Tabel 2.1 De daling der Groningse immatriculaties na 1660	81
Tabel 3.1 Geografische herkomst Franeker studenten 1590-1790	90
Tabel 3.2 Geografische herkomst Groninger studenten 1614-1824	90
Tabel 3.3 Friese studenten in Groningen	91
Tabel 3.4 Het aantal promotiestudenten op het totaal aantal promoties per regio van herkomst in Groningen in de achttiende eeuw	94
Tabel 3.5 Verhouding promoties/immatriculaties in % in Franeker en Groningen	96
Tabel 3.6 De instroom uit het eigen gewest voor Franeker en Groningen	100
Tabel 3.7 Immatriculaties en promoties uit de Stad Groningen en de Ommelanden	105
Tabel 4.1 Aantal standaard studenten op het totaal aantal ingeschrevenen	132
Tabel 4.2 Gemiddelde studieduur in de negentiende eeuw	133
Tabel 4.3 Gemiddelde inschrijfduur der cohorten in Groningen	133
Tabel 4.4 Verhouding bevolkingsgroei-studentenaantallen	139
Tabel 5.1 Verhuizingen tussen geboorte en matriculatie	145

Tabel 5.2 Over- en ondervertegenwoordiging bij gebruik van het <i>Album</i> als bron voor de herkomst der studenten (in procenten van het totaal aantal studenten)	146
Tabel 5.3 Het cohort 1870 volgens het <i>Album</i> en gecorrigeerd	147
Tabel 5.4 De betrouwbaarheid van de steekproef inzake de geografische herkomst van studenten.	148
Tabel 5.5 Geografisch profiel van Leiden, Groningen en Utrecht tussen 1815 en 1875.	149
Tabel 5.6 Geografische herkomst der studenten aan Nederlandse universiteiten 1880-1890 (basis steekproef)	150
Tabel 5.7 Academische oriëntatie Nederlandse provincies 1815-1890	152
Tabel 5.8 De dynamiek van de recruiteringsgebieden 1815-1890	153
Tabel 5.9 Verandering in de recruiteringsgebieden van universiteiten in de negentiende eeuw	174
Tabel 5.10 De academische oriëntatie van de Friese studenten 1815-1870	175
Tabel 5.11 Nadere analyse van de academische oriëntatie van Friesland 1815-1870	175
Tabel 5.12 De verschuiving in de academische oriëntatie van de Friese studenten 1815-1870	175
Tabel 5.13 Friese studenten en hun universiteitskeuze voor Groningen of Franeker 1794-1830	176
Tabel 5.14 De academische oriëntatie van Overijssel 1815-1871	178
Tabel 5.15 Academiciproductie afgezet tegen de bevolking per provincie 1815-1890	182
Tabel 5.16 Notariaat en academische graad in 1867 en 1884 per provincie uitgesplitst	183
Tabel 5.17 De geografie van de predikantenloopbanen	185
Tabel 6.1 Drie stratificatiemodellen	203
Tabel 7.1 Studenten met academisch opgeleide vader	237
Tabel 7.2 Religieuze achtergrond van het cohort 1815 en van de Noord-Nederlandse bevolking	242
Tabel 7.3 Religieuze herkomst van de Groninger studenten in de negentiende eeuw	246
Tabel 7.4 Religieuze achtergrond studenten uit de gezeten burgerij van cohort 1840 en 1865	246
Tabel 7.5 De sociale profielen van de faculteiten per cohort	248
Tabel 7.6 De beroepen der rechtenstudenten	255
Tabel 7.7 Nadere analyse beroepen rechtenstudenten	256
Tabel 7.8 Carrièrepatroon rechtenstudenten naar sociale herkomst	259
Tabel 7.9 Verdeling over de juridische beroepen naar sociale herkomst bij rechtenstudenten uit de cohorten	261
Tabel 7.10 Carrières binnen de rechterlijke macht naar sociale herkomst	261
Tabel 7.11 Het vermogen van de graad (intergenerationele effecten van de graad)	271
Tabel 7.12 Intergenerationele graadwisseling	272
Tabel 8.1 Correcties op de facultaire lijst	281
Tabel 8.2 Theologiestudie en academisch milieu voor de cohorten 1815, 1820, 1840, 1865 en 1890.	288
Tabel 8.3 Theologiestudenten 1815-1865 uit oude patricische geslachten	290
Tabel 8.4 Patricische theologiestudenten per tien jaar	291
Tabel 8.5 Beroepen bij de familie Cannegieter in de vijf generaties in de negentiende eeuw	292
Tabel 8.6 Beroepen van vaders van partners van Cannegieters in de negentiende eeuw	293
Tabel 8.7 Intergenerationele graadwisseling	294
Tabel 8.8 Theologiestudenten afkomstig uit de middenklassen	295
Tabel 8.9 De laagste strata van herkomst onder de theologiestudenten	295
Tabel 9.1 Lijst van vakken per examen volgens het Organiek Besluit.	315

Tabel 9.2	Leeftijdverdeling bij immatriculatie cohort 1815	326
Tabel 9.3	Immatriculatieleeftijd per faculteit in 1815	327
Tabel 9.4	Overzicht college- en examengelden per studie op basis programma Van Swinderen	333
Tabel 9.5	Beurzenbeleid Hoger Onderwijs 1809-1815	334
Tabel 9.6	Verdeling beurzen over faculteiten en universiteiten OB 1815	336
Tabel 9.7	Verschil tussen beurzentoedeling en studentenpopulatie per faculteit in 1815	336
Tabel 10.1	Rendement en sociale herkomst.	352
Tabel 10.2	Gemiddelde studieduur per cohort	352
Tabel 10.3	Gemiddelde promotieleeftijd in de negentiende eeuw	356
Tabel 14.1	Sociale herkomst leden vrijmetselaarsloge L'Union Provinciale	468
Tabel 14.2	Studenten, lid van het Groningse Departement van het Nut	470
Tabel 14.3	Student-leden Natuurkundig Genootschap	471
Tabel 14.4	Sociale herkomst student-leden Nut-Nat. Genootschap	471
Tabel 14.5	Differentiatie naar studierichting student-leden Nut-Nat. Genootschap	471
Tabel 14.6	De aristocraten, concilianten en democraten in 1868	507
Tabel 14.7	Corpslidmaatschap en sociale klasse	511
Tabel 15.1	Leeftijd bij aankomst in Groningen en VaP-lidmaatschap cohort 1890	520
Tabel 15.2	Religie en VaP-lidmaatschap cohort 1890 in absolute en relatieve aantallen	521
Tabel 15.3	Klasse en religie in het cohort 1890	523
Tabel 15.4	Corpslidmaatschap en studie bij het cohort 1890	542
Tabel 15.5	Academische carrièrepatronen	543
Tabel 15.6	Academische carrière en corpslidmaatschap	543

Lijst van grafieken

Grafiek 1.1	Aandeel buitenlanders in <i>Alba Studiosorum</i> aan universiteiten in de Republiek	69
Grafiek 2.1	Immatriculaties Groningen 1614-1830	76
Grafiek 2.2	Immatriculaties in Franeker en Leiden 1585-1809	76
Grafiek 2.3	Immatriculaties aan universiteiten in de Republiek in de zeventiende en achttiende eeuw	83
Grafiek 2.4	Geografische herkomst Groninger studenten 1614-1900	83
Grafiek 2.5	Immatriculaties in Groningen 1614-1811	84
Grafiek 2.6	Immatriculaties Groningen uit buitenland en koloniën 1614-1839	85
Grafiek 3.1	Toename studenten uit Nederland (excl. Stad en Lande) in Groningen in de achttiende eeuw	91
Grafiek 3.2	Geografische afsplitsing studenten uit de rest van Nederland in Groningen in de achttiende eeuw	92
Grafiek 3.3	Tijdsduur tussen eerste immatriculatie in Groningen en de promotiedatum	93
Grafiek 3.4	Verhoudingen promoties/immatriculaties van de buitenlandse studenten in Groningen	94
Grafiek 3.5	Immatriculaties uit Stad en Lande in Groningen 1614-1814	105
Grafiek 3.6	Gemiddeld aantal promoties per jaar van Stad en Lande	106
Grafiek 3.7	Drentse studenten en de rundveepest immatriculaties in Groningen 1769-1780	109
Grafiek 3.8	Drentse studenten in Groningen in gemiddelden per jaar	110
Grafiek 4.1	Totale studentenaantallen in Groningen op basis van drie bronnen	126

Grafiek 4.2	Het gecorrigeerde <i>Album</i>	134
Grafiek 4.3	Groningse studenten en bevolking Noord-Nederland in de negentiende eeuw	138
Grafiek 4.4	<i>De peregrinatio academica</i> in de negentiende eeuw (cohortanalyse Groningen)	140
Grafiek 5.1	Buitenlandse studenten in Groningen 1614-1900	156
Grafiek 5.2	Duitse studenten in Groningen 1740-1900	157
Grafiek 5.3	Noordelijke studenten inclusief Reiderland, Oost-Friesland en Bentheim	157
Grafiek 5.4	Oost-Friese studenten in Groningen en Lingen	160
Grafiek 5.5	Studenten uit Reiderland in Groningen en Lingen	165
Grafiek 5.6	Bentheimse studenten in Groningen en Lingen	167
Grafiek 5.7	Groningse, Friese en Drentse studenten in Groningen in de negentiende eeuw	170
Grafiek 5.8	Groningse studenten in Groningen (absolute aantallen, gecorrigeerd).	170
Grafiek 5.9	Studenten uit de stad en het platteland van Groningen aan de Rijksuniversiteit Groningen in de negentiende eeuw (in procenten)	179
Grafiek 5.10	Studenten uit de stad en het platteland van Groningen aan de Rijksuniversiteit Groningen in de negentiende eeuw (in abs. aantallen)	180
Grafiek 5.11	De geografische spreiding der carrières in de eerste en tweede helft van de negentiende eeuw	184
Grafiek 5.12	Deel der studenten dat zijn gehele leven in Noord-Nederland blijft	185
Grafiek 5.13	Deel der studenten dat zijn leven uitsluitend in de eigen provincie blijft	186
Grafiek 5.14	Niet-Groningse studenten in Groningen in de negentiende eeuw	187
Grafiek 7.1	De sociale herkomst der Groninger studenten volgens het model-Idenburg (in procenten)	235
Grafiek 7.2	De sociale herkomst der Groninger studenten volgens het model-Idenburg (in abs. cijfers)	236
Grafiek 7.3	Cumulatieve frequentie van de sociale herkomst van de Groninger cohorten volgens het model-Idenburg	237
Grafiek 7.4	De drie stratificatiemodellen vergeleken	240
Grafiek 7.5	Sociale profielen der faculteiten	250
Grafiek 7.6	De sociale profielen van de medische studies van het cohort 1890	253
Grafiek 7.7	Intergenerationele reproductie van de graad	253
Grafiek 7.8	Intergenerationele reproductie van de beroepsgroep	254
Grafiek 8.1	Nieuw-ingeschreven theologiestudenten in Groningen 1821-1861	279
Grafiek 8.2	Nieuwingeschreven theologiestudenten in Groningen 1821-1861 (gecorrigeerd)	280
Grafiek 8.3	Gecorrigeerde instroom theologiestudenten te Groningen 1821-1861	282
Grafiek 8.4	Sociale herkomst theologiestudenten in Groningen 1821-1861 volgens de categorieën van Mandemakers	283
Grafiek 8.5	Sociale herkomst theologiestudenten per cohort volgens Idenburg	284
Grafiek 8.6	Sociale herkomst theologiestudenten op basis van de categorieën van Idenburg	284
Grafiek 8.7	De representativiteit van het cohort 1840	285
Grafiek 8.8	Academische herkomst van theologiestudenten in Groningen 1820-1865	286
Grafiek 8.9	Frictiewerkloosheid voor Groningse theologiestudenten	298
Grafiek 10.1	Gemiddelde leeftijd bij aanvang van de studie van de Groningse cohorten	345
Grafiek 10.2	Leeftijdopbouw per cohort 1815-1890	346
Grafiek 10.3	Immatriculatieleeftijd en sociale herkomst	347
Grafiek 10.4	Studierendement in de negentiende eeuw (ongecorrigeerd)	348

Grafiek 10.5	Percentage gesjeesde studenten per cohort in de negentiende eeuw (gecorrigeerd)	350
Grafiek 10.6	Studierendement per faculteit in de negentiende eeuw (gecorrigeerd)	351
Grafiek 10.7	Gemiddelde studieduur van de geslaagde studenten per cohort per faculteit	353
Grafiek 11.1	Juridische promoties in Nederland 1848-1900	366
Grafiek 11.2	Medische promoties (MD) in Nederland 1847-1877	369
Grafiek 11.3	Aantal medische studenten ingeschreven aan Nederlandse universiteiten	369
Grafiek 14.1	Aristocraten, democraten en concilianten in 1867 per studierichting uitgesplitst	508
Grafiek 15.1	Ledental Vindicat in absolute aantallen	516

Lijst van afbeeldingen

Afb. 1.1	Academiecomplex in 1643	50
Afb. 1.2	Regnerus Praedinius (1510-1559)	59
Afb. 1.3	Akademiegebouw in Groningen van 1614 tot 1850	64
Afb. 3.1	Titelblad van de dissertatie van de Oost-Friese student Jacob Hermann Detmers uit 1730	88
Afb. 3.2	Bal van Willem V op de area van de universiteit in 1777	98
Afb. 5.1	Oost-Friesland in de negentiende eeuw	161
Afb. 5.2	Reiderland.	164
Afb. 5.3	Het graafschap Bentheim	166
Afb. 5.4	Friesland en zijn elf steden en dertig grietenijen	176
Afb. 6.1	Het stadhouderlijke hof in Leeuwarden	205
Afb. 6.2	Huize Voormeer bij Heerenveen	208
Afb. 6.3	Fockensstate in Beetsterzwaag	209
Afb. 6.4	Groningse Provinciale Commissie voor Geneeskundig Toezicht in 1865	214
Afb. 6.5	P. Hofstede de Groot (1802-1886)	224
Afb. 7.1	Edzard Tjarda van Starckenborgh Stachouwer en zijn ouders	267
Afb. 11.1	Academiegebouw Groningen 1850-1906	359
Afb. 13.1	Herberg Het Gouden Hoofd – de eerste sociëteit van het Groningen Studentencorps	399
Afb. 13.2	De Groninger academie tegenover de Broerkerk met de area en daarachter de collegezalen in 1635	450
Afb. 13.3	Akademiepoort in 1848	451
Afb. 14.1	Exterieur De Pool – sociëteit van Vindicat van 1838 tot 1883	458
Afb. 14.2	Interieur De Pool – de grote zaal tijdens de eerste dag van de groentijd in 1878	459
Afb. 14.3	Nachtelijke maskerade met fakkels in Groningen in 1836	462
Afb. 14.4	Tyr in 1990	473
Afb. 14.5	De strijd der aristocraten en democraten – de leiders	500
Afb. 15.1	Mutua Fides (1883-1941)	513
Afb. 15.2	Leeszaal Mutua Fides anno 1892	514
Afb. 15.3	Biljartzaal Mutua Fides anno 1892	515
Afb. 15.4	Balcon van Mutua Fides	544
Afb. 15.5	Troelstra als Gijsbert Japicx in de Maskerade van 1884	548
Afb. 15.6	Dies-optocht rond 1885	557